

PHỐ DỐC

Sông Lô gắn liền với Văn Cao. Sông Thao là dòng sông Đỗ Nhuận và sông Đuống chảy nghiêng với Hoàng Cầm: Sông làm người nổi tiếng hay người cho sông bắt từ? Hà Nội có những cái tên phố trở thành không thể phai mờ trong lòng người. Nhờ một vài nhà sản xuất, làm ra một thứ sản phẩm nào đó, khiến cái tên phố ấy thành nổi nhớ, thành kỷ niệm, thành đặc biệt hàng trăm năm. Chẳng hạn bánh giò Đờ Măng (phố Phùng Hưng), cà phê bít tất nhà máy Nước Đá, cà phê Nhân; cà phê Giảng phố Cầu Gỗ, phố Hàng Sơn thành phố Chả Cá...

Thị trấn Ninh Giang nổi tiếng nhờ bánh gai. Thị xã Hải Dương ai cũng biết nhờ bánh đậu xanh của bà Bảo Hiên, nhãn con Rồng Vàng, mà đến nay, có đến hơn bốn chục hãng làm bánh đậu xanh đều lấy nhãn là Rồng Vàng, không còn phân biệt nổi mới kỳ mới lạ.

Phố Hàng Than, nổi tiếng nhờ bánh cốm. Những Nguyên Ninh, An Ninh, Khang Ninh... làm cho Hà Nội bay đi khắp nước bằng đôi cánh hình hộp vuông, xanh rờn màu lá chuối tươi điểm sợi lạt chữ thập màu cánh sen tình tứ, còn ruột nó thì vàng tươi màu đậu xanh, trắng muốt sợi dừa nạo, bỏ tơi nhân hạt sen, nhất là sắc cốm, dù là cốm Vòng hay cốm Lũ còn được hương đồng gió nội, chứa cả mùa thu bát ngát, mang hạt sữa lúa nếp non mềm dẻo đầy khêu gợi...

Hàng Than, một phố cổ Hà Nội, đã tồn tại bao đời, từ khi con sông Cái, Nhị Hà còn chảy sát chân đê Yên Hoa, rồi Yên Phụ, có những con thuyền bắc, mảnh nam đồ bốn, đổ lên bờ những thúng, những sọt than hoa, than tàu còn in thớ gỗ hoàn nguyên có tia nứt như ánh mặt trời đen óng, để cho bà mẹ nh phụ, cô tiểu thư sười chân bằng chiếc lòng áp chấu than hoa được lửa hồng liu riu dưới gậm giường, cho những hàng bún chả thả khói lam đầy mê hoặc và o đầu gió, cho những hàng ngô nướng bập bùng ấm áp đêm đông..., và trước đó khá xa là những "cấp thiêu" lập lòe sáng sớm trong bữa trà danh sĩ Thăng Lo....

Hàng Than, bến Đông Bộ Đầu lịch sử. Dấu vết rất rõ là một đầu phố nối với đê Yên Phụ một cái dốc đồ dài gần trăm thước tây, thoả thoải như sườn đồi, đông dốc như triền đê sông Cái.

Nhà sử học kể rằng đầu phố từng là phường Giang Tân (phường Bến sông), rồi Hà Tân, rồi Thạch Khối, có nghĩa là bến sông lớn, và Đá khối, bởi thời ấy, bến này có nghề nung vôi, vôi để Xây dựng phố phường, trộn với mật chứ chưa có xi măng, và vôi để ăn trâu. Giữa phố thuộc phường Hòe Nhài, con đường phía đông kinh thành trồng những hàng cây hoa hòe vàng rực, đối lại với phía tây trồng Liễu gọi là Liễu Nhài, nay là Liễu Giai. Theo tích xưa: Đông Hòe Tây Liễu, Hòe Nhài còn một ngôi chùa, và Liễu Giai gần đây cũng đã trở thành một phố. Chùa Hòe khá đồ sộ, đẹp, bề thế, nhiều người biết tiếng. Tên cũ của chùa là Hồng phúc Tự. Phía sau phố Hàng Than vẫn còn một phố nhỏ mang tên Hồng Phúc Tự. Phía sau phố Hàng Than vẫn còn một phố nhỏ mang tên phố Hồng Phúc, nhà thơ Trúc Thông đang ở đấy. Chùa Hòe Nhài còn tấm bia dựng năm 1703 do tiến sĩ Hà Tông Mục soạn, ghi rõ Chùa thuộc phường Hòe Nhài ở Đông Bộ Đầu. Nhờ đó mà người hậu sinh chúng ta mới có cơ sở để khẳng định một địa danh lịch sử: Bến Đông Bộ Đầu, nhà Trần đã đánh đuổi quân xâm lược nhà Nguyên ra khỏi kinh thành Thăng Long ngày 29-1-1258. Và một lần khác, Yết Kiêu đã cầm sào đời chủ của mình là Tiết chế Quốc Công Trần Quốc Tuấn, Hưng Đạo Đại Vương trong khi phải rút khỏi kinh thành tiếp tục cuộc kháng chiến, tỏ rõ chí trung thành tuyệt đối làm gương cho muôn đời.

Cạnh phố Hàng Than cũng còn phố Hòe Nhài, có một cái dốc ngắn hơn, đi lên đê, như một câu thơ cổ, một bức họa xa xưa có xóm làng thanh bình xanh màu cây cỏ ven đê, còn sót lại với thời gian một gốc đa cổ thụ vẫn rườm rà khiến ta bằng khuâng

bao điều mỗi lần qua đây gặp lại.

Cuối phố Hàng Than, chỗ ngã sáu: Hàng Đậu, Hàng Giấy, Hàng Cót, Quán Thánh, Phan Đình Phùng, còn một đài nước hình tròn do người Pháp xây dựng như một nhân chứng của một thời của thế kỷ XX. Hà Nội bắt đầu có hơi thở phương Tây đôi chút.

Ngày nay, Hàng Than vẫn còn một số gia đình sản xuất bánh cốm, đó là những căn nhà cổ, thấp, hoặc chõng diêm, cửa sổ tí tẹo, ngói ta rêu mốc, có cột trụ trên nóc như những cái mũ bình thiên, mũ ông cử nhân. Nhiều nhà có nền cao hơn mặt đường đến mấy bậc tam cấp phải xây gạch vồ, có cửa cuốn tò vò trang nghiêm cổ kính. Một số ít ngôi nhà mới sửa, cao lênh khênh nhiều tầng ngay trong lòng phố cổ đánh dấu nét thời đại của thập kỷ cuối cùng thế kỷ XX.

Mấy chục năm nay, nhiều người tứ xứ đến trú ngụ tại Hàng Than, cái phố dốc như đường lên đồi thay cho người gốc cũ. Có quan chức cao cấp về hưu, có cán bộ của thành phố, như ông Trần Đắc Thọ, một người am tường sâu sắc về Hà Nội, và nhiều cửa hàng đủ loại của một thành phố trong cơ chế kinh tế cạnh tranh. Chợ búa xen với đền chùa. Hiệu thuốc xen với thợ may. Hàng thuê bên cạnh hàng bán. . .

Nhạc sĩ Duy Quang, người có nhiều bài hát hay cho thiếu nhi, đặc biệt cho trẻ em thiệt thòi như trường mù Nguyễn Đình Chiểu là người của gia đình bán cốm gia truyền Nguyễn Ninh, thứ bánh cốm ngon nhất Hà Nội, suốt nhiều năm, nổi tiếng Trung, Nam, Bắc. Trong nhà có chừng chục cái chum to để dự trữ cốm. Có gian rộng thênh thang bên ngoài may mà chưa có sự thay đổi quá đột ngột như một số ngôi nhà khác. Ngôi nhà này ở vào khoảng bắt đầu lên dốc, hay gọi là bắt đầu hết dốc cũng không sai.

Nếu đứng trên mặt đê, chỗ dốc Hàng Than gặp Yên Phụ, ta sẽ có cảm tưởng như nghe rõ tiếng gió nghìn năm, hơi mát của bến sông Hồng mấy thuở ulla vào thổi lên, căng ngực áo, lồng tâm hồn, mà ngoài kia là bãi Phúc Tân, Phúc Xá, xa chút nữa là Tân Ấp có nhà thơ nữ lão thành Ngân Giang trú ngụ.

Hàng Than chỉ dài hơn 400 mét, nhưng may, còn khá nhiều đình chùa cổ như còn để nói với chúng ta bao nét thăng trầm của Kẻ Chợ, Đông Đô, Thăng Long, Hà Nội, cho chúng ta cảm nhận một vùng đất anh linh, chất tài hoa tri thức, óc sáng tạo phi thường mà... bánh cốm cùng cốm tươi, thứ ngọc xanh, thứ bánh thần kỳ là một điển hình vượt lên trên nhiều loại bánh khác. B ến.. sông đã lùi xa. Than hoa nay ít người dùng. Đã thay bằng bếp dầu, bếp điện, bếp "ga". Than quả bành, than tổ ong bán rao khắp phố ? Than hoa, chỉ còn thừa thớt mấy hàng, bán ở phố Hàng Chiếu, Hàng Bè .

Hàng Than, phố Dốc, chỉ còn cái tên nguyên vẹn, nó nhắc nhở về quá khứ, nó như bài thơ tình cổ điển, ta lần giờ để hồi hộp nhớ về một duyên tình ái đã mờ nước thời gian nhưng nao nao tâm khảm, bồi hồi một lời ca say đắm ngày nào. Trang giấy hoa tiên viết bài thơ ấy có chỗ đã bị nhậ cắn (một loại côn trùng) nhưng cuốn sách Hà Nội không thể nào mất được.